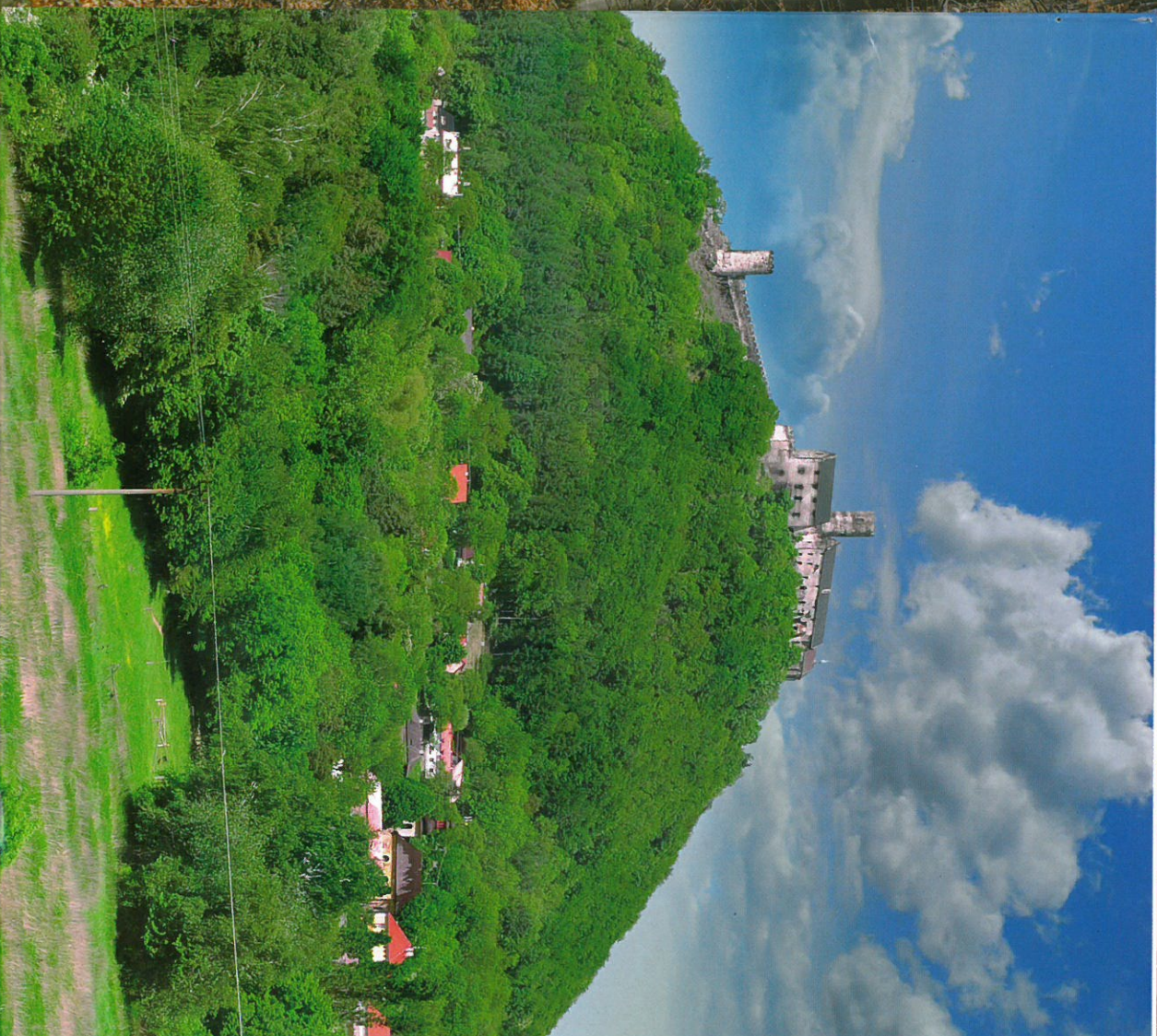
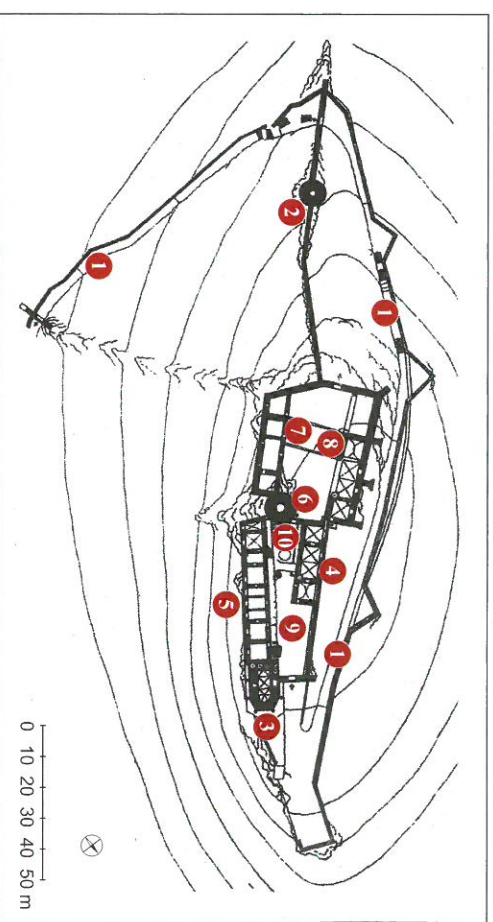

Hrad Bezděz

STÁTNÍ HRAD BEZDĚZ

Národní kulturní památka

1. Přístupová cesta	6. Velká věž
2. Čertova věž	7. Jižní manský palác
3. Kaple	8. Severní manský palác
4. Purkrabský palác	9. Nádvoří
5. Královský palác	10. Cisterna

Pohled na Mlýnský náhon z Velké věže.

© Text: Mgr. B. Vojtěšek; © Foto: Ivan Ulrych, Vladimír Kvíz

Vydal: Ivan Ulrych – Nakladatelství VEGA-L jako svoji 234. publikaci

V Zahradkách 1617, 288 02 Nymburk, tel. 731 150 383, e-mail: info@vega-l.cz, www.vega-l.cz

ISBN: 978-8087275-55-9

přeživajících i po zrušení kláštera a kromě množících se návštěvníků, přicházejících obdivovat zříceninu gotického hradu, stal se Bezděz v roce 1868 i dějištěm významné poutě politické. 21. června se sešlo jako na jednom z prvních táborů lidu na úpatí Bezdězu asi 13 000 Čechů i Němců z několika sousedních okresů k protestu proti vládnímu odmítnutí českých státoprávních požadavků a k manifestaci za rozšíření demokratických svobod a rovnoprávnost obou národů.

V opravách a úpravách se pokračovalo i v meziválečném období nejprve Valdštejny za podpory Památkového úřadu, od roku 1932 Klubem českých turistů.

Po 2. světové válce byl hrad po několika let nepřístupný pro utajení budovaného vojenského letiště a cvičení ve vojenském prostoru v dohledu z Bezdězu. Po jeho

znovuzpřístupnění bylo opět započato s opravami. V roce 1978 byl Bezděz vyhlášen národní kulturní památkou a tím bylo umožněno rekonstrukční záměry již dříve prosazované realizovat, aniž však bylo dosaženo optimálních výsledků.

V současné době byla již zahájena další fáze rekonstrukce, která by měla uvést hrad do stavu, jaký si tato vynikající kulturní památka zaslouhuje.

Státní hrad Bezděz

471 63 Okna

tel./fax: 487 873 131

e-mail: bezděz@npu.cz

Panorama Bezdězu při příjezdu k hradu.

Královský hrad Bezděz - letecký pohled.

Bezděz od jihoovýchodu, detail. K. H. Máchla, asi 1832. Perokresba inkoustem a akvarel.

HRAD BEZDĚZ

Královský hrad Bezděz patří bezesporu mezi naše nejznámější a nejoblíbenější hrady. Charakteristická silueta hradu se dvěma věžemi na výšší ze dvou zúžových homolů (604 a 577 m n. m.), které výrazně převyšují okolní krajinu, tvoří nezapomenutelnou dominantu regionu.

Hrad se především pro svou nesnadnou dostupnost vylíhнул v pozdějších staletích osudu, jenž stihl mnohé jiné hrady, které byly užívány i v době renesance a baroka. Pro většímu návštěvníků představuje klasický středověký hrad, neboť se bez větších přestaveb zachoval ve své gotické podobě až do dnešních dnů.

Jako mohutná královská hradiční výspa na okraji pomezího hvozdu byl Bezděz považován za symbol české státnosti. V novější naší historii je pak neoddelitelně spjat s vrcholky literární, výtvárné i hudební kultury, ale i s politickými a sociálními snahami za rakousko-uherské období.

Bylo proto jen akceptováním obecného povědomí, jestliže byl Bezděz státem prohlášen za národní kulturní památku.

Před založením hradu

Hrad Bezděz se stal ve 13. století nástupcem staršího správního střediska v obci Bezdězu. Bezdězská država českých knížat

a později králů byla pozůstatkem panovníkům patřícího pomezního hvozdu, jenž obepínal jako přirozená hradba celé české knížectví. Hmotné i písemné zprávy o jeho osídlení jsou až do konce doby knížecí skoupé, takže převážně pouze místní jména dokládají, že nešlo o končiny liduprázdné. Jednou z předkoloniizačních osad byla i ves Bezděž, nazvaná po jakémsi Bezděkovi, jehož jméno uchovávají i nedaleké Bezdědice.

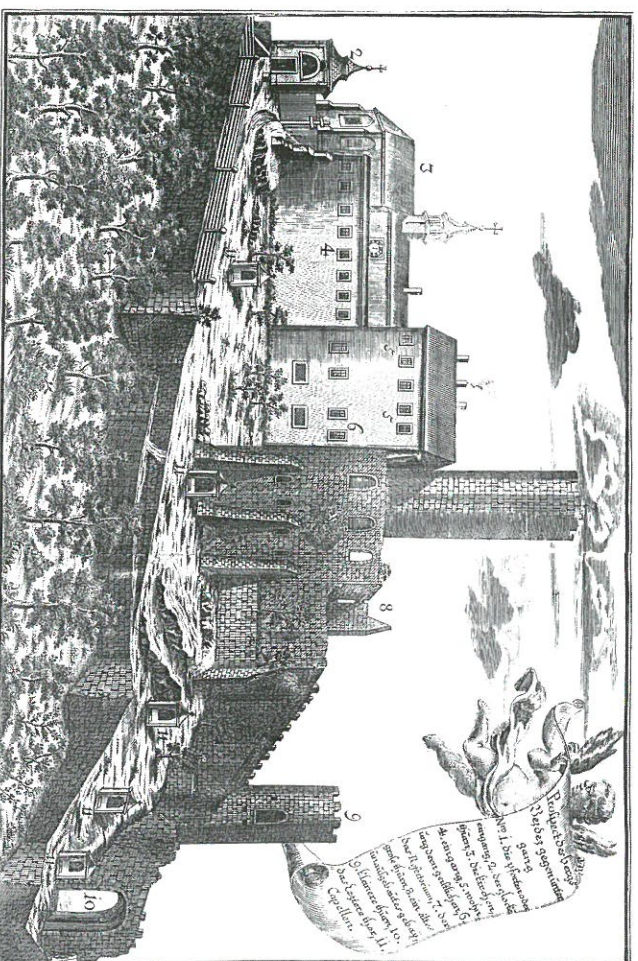
Pozůstatkem knížecího dvorce, z něhož od 12. století villicus čili vladař spravoval bezděžskou državu, je kostel sv. Jiljí, původně románský tribunový kostel, jenž býval patrovou chodbou spojen s obydlím knížecího úředníka. Přes barokní úpravy v letech 1764 - 1769 zachoval se kostel ve své hmotě v románské podobě, i s románskou apsidou, zdobenou obloučkovým výsemem a ozuby. Ke knížecímu dvorci u kostela sv. Jiljí v Bezděžu se také pravděpodobně vztahuje ne zcela jistá zmínka v listině knížete Bedřicha, datované roku 1185 „in Bozdíz“.

Celkový pohled na jižní stranu hradu.

Královský hrad

První nepochybná historická zmínka o Bezděžu pochází z roku 1264. Král Přemysl Otakar II. vydal tehdy listinu, již zakládá v bezděžských lesích město, neuvádí však které. Někteří naši historikové se domnívali a domnívají, že šlo o Doksy, jiní považují tento pergamenný dokument za zakládací listinu obce Bezděžu. Ačkoliiv se nepodařilo dosud všechny problémy listinou nastolené vyřešit, skutečnost, že v konfirmacích dalších panovníků pro Doksy není listina z roku 1264 potvrzována a že naopak je doslovně citována při potvrzování práv Bělé, na níž byla městská práva Bezděžu přenesena, svědčí nepochybně pro přičtení právního dokladu Bezděžu.

Pro hrad Bezděž a datování jeho vzniku je uvedená listina důležitá tím, že se v ní o hradu ještě nemluví, což by se jistě

J. G. Leh: bezděžský klášter v roce 1743. Pohled na severní stranu.

sídla. Tato zlatokopecká horečka se později stala inspirací ke Smetanově operě Tajemství na libreto Elišky Krásnohorské. Právě v době, kdy Bezděž zcela zpusť a proměnil se ve zříceninu, šířil se v uměním i v literatuře romantismus, navracající se s obdivem k památkám zaslé národní slávy a libující si v malebných hradních ruinách. S tímto myšlenkovým proudem souvisí i trvalé spojení Bezděžu se jménem jednoho z našich největších básníků - Karla Hyrna Máchy, který si hned od své první návštěvy v roce 1832 Bezděž zvláště oblíbil. Na Bezděžu a v jeho okolí načerpal též inspiraci ke svým drobným prózám Večer na Bezdězi, Rozbroj světů, k Pouť krkonošské i ke svému vrcholnému básnickému dílu - Máji.

Stoupající návštěvnost obdivovatelů Bezděžu přiměla Valdštejny, do jejichž

majetku se hrad počátkem 19. století opět dostal, k provedení některých zabezpečovacích a obnovovacích prací. Zásahu na tom měli i někteří z Máchových dokských přátel, především František Marterer, Máchův spolužák z právnických studií a pozdější sekretář hraběte Valdštejna, i jeho otec Vojtěch Marterer, lékař hraběcí rodiny.

V roce 1844 došlo k obnově střešních, k restaurování velké věže, ke zbudování vnitřního točitého schodiště, zřízení nového vnějšího přístupu k věži a k pseudogotické úpravě nejvyššího věžního podlaží v tzv. rytířský sál. Další opravy se prováděly v roce 1872 a v posledním desetiletí před 1. světovou válkou. Vcelku zásadné opravy byly však poplatny své době a nevyhnuły se některým nežádoucím zásahům. Kromě mariánských pouť tradičně

pak v průběhu dalších dvou století několikrát opravována a obnovována.

Počet návštěvníků bezděžské Panny Marie Monserratské se stále zvyšoval. Například v roce 1740 se zúčastnilo 2 900 mší již přes 40 000 poutníků, z nichž mnozí, ať bohatí či chudí, přinášeli klášteru svým možnostem přiměřené dary. Bezděžští benediktini za ně postupně pořídili pět oltářů v kapli, varhany, zvony do věžičky nad kaplí, na prostranství před kaplí zvonici se dvěma dalšími zvony, přístřeší na nádvoří pro poutníky pro případ nepohody, budku pro prodej občerstvení aid. Na plošině před hradem udržovali dřevěný stroj s velkým kolem, jímž se už od dob Albrechta z Valdsštejna vyťahovaly dřevěným žlabem od paty hory nejrůznější potřeby.

Nashromážděné peníze i cenné dary z drahých kovů padly za obět pruským

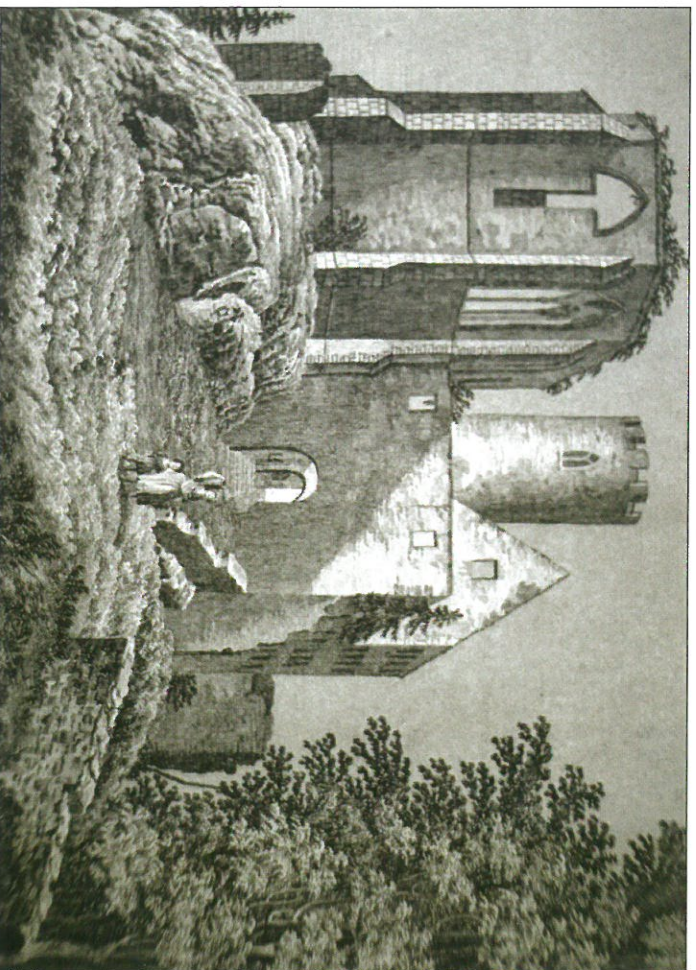
vojákům, kteří za války v roce 1778 hrad obsadili. Zpusťování Bezděžu pruskou posádkou bylo již jakousi předzvěstí konce kláštera.

O několik let později, v roce 1785 byl s mnoha dalšími i bezděžský klášter císařem Josefem II. zrušen. Klášterní zařízení bylo částečně odvezeno do Emauz, částečně předáno do okolních kostelů, do Doks byla přenesena i soška Panny Marie Monserratské. Zbytek byl rozprodán v dražbě.

Bezděz hradní zříceninou

Pověsti o ukrytých pokladech mnichů, které nadále mezi okolním obyvatelstvem kolovaly, přiváděly na hrad hledače pokladů, jejichž kutání v opuštěném hradu urychlovalo chárání někdejšího velkolepého královského

Bezděz od východu (F. A. Heber, 1846).

Krajina s charakteristickou dominantou Velkého a Malého Bezděžu.

u významného královského hradu nestalo, pokud by již existoval. Vzhledem k tomu, že při smrti Přemysla II. roku 1278 byl zřejmě již v podstatě postaven, lze dobu vzniku hradu klást do let 1265-1278. Založení hradu Bezděžu i města pod hradem bylo součástí Přemyslovy vnitřní politiky, usilující o upevnění královské moci proti vzrůstajícím ambicím konstituující se vyšší šlechty. V seвероčeském hvozdu se během 13. století rozšiřovaly državy a upevňovala moc Rohovců a Markvartců a hrad Bezděž se měl stát záštitou menších se panovníkových statků. Pro obranu hradu proti eventálním vnitřním i vnějším nepřítelům měla sloužit obdobně jako u jiných královských hradů Přemyslem ustavená družina manů, rozpylených po dvorcích a vesnicích širokého okolí.

Hrad byl postaven jako pevnost a jako reprezentace sídlo krále, bez jakýchkoli hospodářských budov. I když se během stavby původní koncepce poněkud měnila a upravovala, byl Bezděž postaven v prů-

běhu nemnoha let koncem třetí a počátkem čtvrté čtvrtiny 13. století a představuje tudíž jednotný výtvor vyspělé rané gotiky, jak k nám byla přinesena cisterckou stavební hutí z Burgundska přes severní Německo. Panovníkové stavitelé hradu vytvořili na vrchole hory pevnost prakticky nedobytnou a přitom umělecky vysoce působivou, hodnou krále „železného a zlatého“.

První hradní brána.

Druhá hradní brána.

Hradní opevnění s Čertovou věží mezi třetí a čtvrtou branou, s velkou věží v pozadí.

Hrad má silně protáhlý půdorys, táhnoucí se podél hřebene hory. Na samém vrcholu stojí hlavní okrouhlá 35 m vysoká věž, střežící nejen celý Bezděz, ale i vstup z hradu dolního, západně od věže, do hradu horního, vlastního sídla panovníka na východ od věže. Věž měří v průměru 10,5 metru a její zdi jsou ve spodní části 4 metry silné. Směrem vzhůru se místnosti v každém podlaží zvětšují a stěny zmenšují. Do věže se vstupovalo portálem asi 9 metrů nad zemí z ochozu hrady, oddělující horní a dolní hrad. Od dolního hradu se táhne k západu mohutná, 180 cm silná hradba ke třetí bráně, hlavnímu vstupu do hradu. Jelikož zde bylo těžší obrany, byl přístup ke třetí bráně ovládnán z více než 20 metrů vysoké Čertovy věže s 3,5 m silnými zdmi, vestavěné poblíž brány do hradební zdi a přístupné pouze z jejího ochozu. Od třetí brány na západě běží dlouhým obloukem hradba až k hradní kap-

li, ukončující královský palác na východní straně a obepíná rozsáhlé předhradí před dolním hradem a po severní straně dolního i horního hradu. Od třetí brány vedla cesta podél hrady s Čertovou věží ke čtvrté bráně uprostřed západní hrady dolního hradu. Tato brána byla donedávna zazděna a vstupovalo se druhotně proráženou bránou vedle kaple z východní strany přímo do horního hradu. Do hradišního opevnění byla zahrnuta i přístupová cesta, podél níž byla na vnější straně zbudována hradební zď. Cesta byla přemrta dvěma bránami - první hned na úpatí hory, druhou uprostřed svahu mezi první a třetí bránou.

V architektonických článcích jednotlivých hradišních křidel se projevují nevelké odlišnosti, svědčící spíše pro slohový vývoj v průběhu stavby, než pro přerušování

Hradní kaple s osobitou kružbou oken mezi kapli a ochozem.

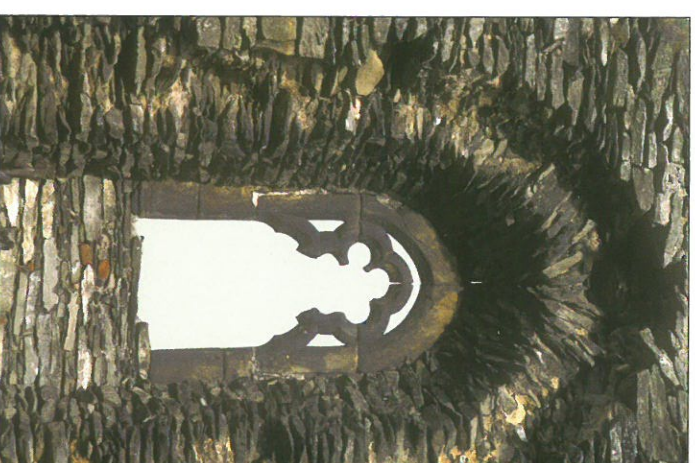
V obci pod hradem měl být za 200 000 zlatých postaven chrám, čtyřkřídový klášter k chrámu přiléhající měl sloužit mnišům a poustevníkům, z nichž však dvanáct mělo být po vzoru Montserratu rozptýleno v eremiích po Velkém a Malém Bezdězu. Pennalosa se již přestěhoval na Bezděz a bylo započato s navážením stavebního materiálu. Velkolepé plány byly však v únoru 1634 přerušeny Valdštejnovým zavražděním a následující konfiskací jeho majetku. Záměr vybudovat bezděžský klášter se však posléze, byť ve značně redukované podobě, uskutečnil. Pennalosa se stal v roce 1635 opatem obnoveného emauzského kláštera v Praze, jemuž císař Ferdinand Bezděz při rozdělávání statků konfiskovaného fyřdantského vévodství daroval. Třavající nejistoty třicetileté války neumožňovaly však Pennalosovi bezděžskému klášteru se věnovat a tak po sedmi letech pobýval na opuštěném hradě pouze jeden poustevník. V roce 1642 se na Bezdězu usadili Švédové a učinili z něj základnu pro své pustošivé nájezdy do širokého okolí. Před svým odchodem žoldnéři v závěru třicetileté války Bezděz znovu vypálili.

Teprve v šedesátých letech 17. století započal třetí emauzský opat Antonio Sotomayor s opravami hradu pro klášterní účely. V purkrabském paláci byl v patře zřízen velký a malý refektář, podkrovní patro bylo přestavěno na celý řeholnický, v královském paláci byl upraven byt pro převora a pokoje pro vzácné hosty, zdi byla nahrazena dřívější dřevěná konstrukce pavlače před bývalým královským palácem, královský a purkrabský palác byly v patře spojeny krytou chodbou. Hradní kaple byla nově zasvěcena Panně Marii a v roce 1666 byla slavnostně přivezena z Emauz do kostela sv. Jilji v Bezdězu třetí z kopií Panny Marie Montserratské. Z obce na hrad ji ve velkém procesí nesli hejtmami bezděžský, dokský,

bělský a housecký. Umístěna byla na hlavním oltáři hradišní kaple, kde nahradila starší, patrně pozdně gotické, Klanění tří králů. Zpočátku byli na Bezdězu ponecháni pouze dva řeholníci. Pověst o záračných účincích bezděžské Panny Marie se však rychle šířila, na Bezděz přicházelo stále více poutníků, pročez byl počet mnišů zvýšen na osm. Úcasníkům pouiti byla kaple malá, takže mše se musely odbyvat na prostranství před kapli, kde byl při štítové stěně purkrabský zbudován další oltář s freskou na zdi.

V roce 1679 odprodal emauzský opat bezděžský statek za 42 000 zlatých k dokskému pansví, klášter si ponechal jen vlastní hrad. Krátce nato přešlo dokské pansví z Heissensteinu na Valdštejny. V roce 1686 dala Anna Valdštejnová při cestě na hrad postavit 15 kapliček křížové cesty, jejíž vyobrazení byla

Okno v severní stěně velkého sílu manského paláce s pozůstatkem pětিলísté kružby.

Velká věž, štítová strana purkrabského paláce a portál vedoucí z dolejšího do horního hradu.

s vdovou po Janovi z Vartemberka Barborou stal se posledním předbělohorským pánem na Bezdězu Václav Berka z Dubé a Lipé. Václav Berka patřil v roce 1618 k vůdcům stavovského povstání, byl zvolen jedním z 30 direktorů povolaných ke správě země a za vlády Fridricha Falckého zastával úřad nejvyššího sudního. Po bělohorské bitvě Václav Berka ve správné předtuše msty vítězi uprchl hned se „zimním králem“ Fridrichem z Čech a v nepřítomnosti byl odsouzen k smrti a ke ztrátě všech statků.

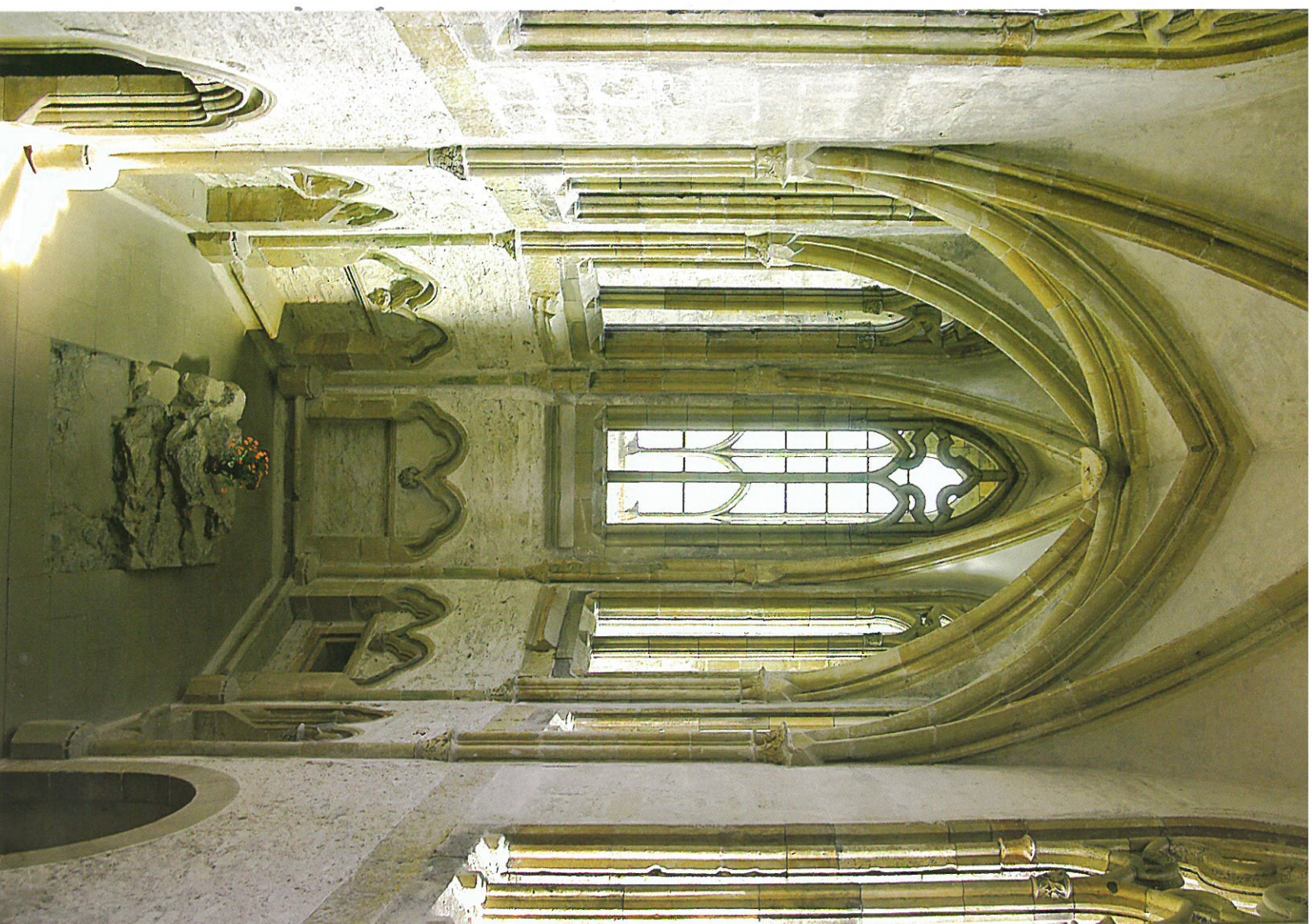
V té době byl hrad Bezděz poprvé ve své historii dobyt. Obránci hradu však nebyli již královští manové nebo panská čelěď, nýbrž okolní poddaní, kteří se na opuštěný hrad přišli ukrýt se skromným majetkem před žoldnéři bělohorského vítěze Maxmiliána

Bavorského. Po krátkém obléhání neukázněni obránci přesile lépe vyzbrojených a zkušených žoldnéřů podlehl, hrad byl dobyt a vypálen.

Berkova zkonfiskovaná panství získal v roce 1622 Albrecht z Valdštejna, jenž je učinil částí svého systematicky budovaného frýdlantského knížectví. Přes značné poškození hradu rozhodl se Valdštejn přebudovat Bezděz v moderní pevnost, která by chránila jihozápadní hranici jeho téměř nezávislých držav. Jeho stavitele zahájili přípravné práce, jejichž pozůstatkem jsou dosud zachované trojhranové bastiony na severní hradební zdi a čtyřhranný bastion na východním okraji hradu. Současně však přivedl na hrad augustiniány, aby tam zbudovali klášter. Po několika letech byly souběžně připravovány oba záměry, od dalších opevňovacích prací Valdštejn upustil až v roce 1628.

Bezděz klášterem

V letech 1624 a 1627 zabezpečil Valdštejn augustiniány nadacemi, po bitvě u Desavy založil v kapli oltář sv. Marka, u něhož měli mniši každou sobotu sloužit zpívanou mši, jelikož k vítězné bitvě došlo v sobotu. V den sv. Marka, jehož svátek na den bitvy připadl, měla se každoročně konat na Bezdězu procesie. V roce 1633 po devíti letech pobytu na Bezdězu byli čtyři řeholníci posláni Valdštejnem do obnoveného kláštera v Belé a Valdštejn se jal plnit slib učiněný před bitvou u Lützeny v roce 1632, totiž založení kláštera ke cti Panny Marie Monseratské, jejíž úcta se v té době začala šířit i ve střední Evropě díky Benediktu Pennalosovi de Mondragone. Tento benediktin přišel k vídeňskému dvoru se španělskou infantkou Marií Annou, zasnoubenou Ferdinandu III. a přivezl tři kopie starobylé montseratské sošky. Valdštejn s Pennalosem projednal výstavbu bezděžského kláštera s velkorysostí sobě vlastní.

Ochoz kaple s vnějšími hrotyými dvoudílnými a trojdielnými okny.

přistavěn před původní hradební zeď. Obdobně bylo dodatečně přistavěno i křídlo severní. Poslední etapu výstavby hradu představuje na východní straně na královský palác napojená kaple, která svým celkovým řešením i charakteristickými architektonickými články je středoevropsky významným klenotem nejen Bezdězu, ale i naší rané gotiky vůbec.

Kaple zasvěcená původně archandělu Michaelovi je jednolodní prostor zaklenutý křížovou žebrovou klenbou a uzavřený třemi stranami osmiúhelníku. Zeď v přízemí, silná téměř 3 metry, přechází v patře ve dvě stěny slabší, mezi nimiž je vysečen křížové bez žebet zaklenutý ochoz, sloužící vznešenějším účastníkům mše, v době eventuelního obléžení však i jako součást obrany hradu. Ochoz byl přístupný z přístěnků po obou stranách západní empory, určené pro královskou rodinu. Vně je ochoz otevřen prostými hrotyými dvoudílnými a třídielnými okny, dovnitř kaple pak štíhlými okny s charakteristickou kružbou. V síle severní zdi je umístěna sakristie, v jihozápadním rohu šnekovitě schodiště na emporu. Pro vyzálost některých stavebních článků, jež nemá u nás v sedmadesátých letech obdoby, předpokládá se někdy, že kaple byla k paláci přistavěna až v osmdesátých letech v po-

Setila s trojdielnými oblouky na konsolách v hradní kapli.

významné hrady nesmějí být již nikdy zastavovány. Karel sám zde vícekrát pobýval, též aby osobně dohlížel na zakladatelské rybníkářské dílo bezděžského purkrabího Oldřicha Tisy z Libštejna, jenž v roce 1366 založil u Doks Velký rybník, dnešní Máchovo jezero.

Karlovo ustanovení o nezastavitelnosti Bezdězu nebylo příliš dlouho respektováno. Již v roce 1398, dvacet let po Karlově smrti, dal jeho syn Václav IV. Bezděz do zástavy svému bratranci a stoupenci moravskému markraběti Prokopovi. Václavův bratr Zikmund za vnitropolitických rozbrojů v roce 1402 hrad oblehl, ale na jeho dobývání si netrouf. Prokopa vyhlákal Isť a jako zajatce odvezl do Bratislavy.

Tvale v zástavním držení

Na počátku husitských válek zastavil král Zikmund Bezděz sobě a katolické straně oddanému Janovi z Michalovic. Od roku 1419 se již hrad nedostal do přímé správy panovníkovy. Na svou dobu nedobytný Bezděz, posílený tehdy, ne-li již dřívě, o předsumuté opevnění na Malém Bezdězu, stal se útočištěm katolických pánů, vyšehradských kanovníků, cisterciáků z hradířského kláštera. Z Prahy sem byly převezeny nejen chránové poklady, ale i dvorské desky. Husická vojska v následujících letech obsadila většinu okolních hradů a měst, ale o dobývání Bezdězu se husité ani nepokusili.

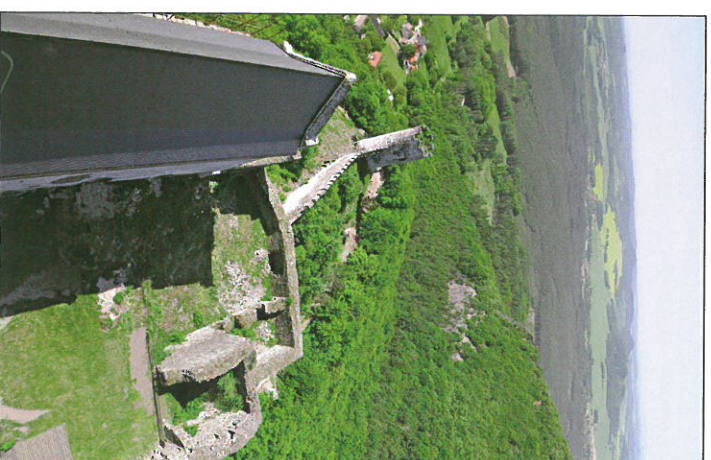
Na rozdíl od prvního držitele bezděžského panství z rodu Michaloviců, účinně husitům vzdorujícího, byl poslední z tohoto rodu Jindřich oddaným stoupencem Jiřího z Poděbrad a v boji za „husitského krále“ podílel zraněním utpěným roku 1468 v bívě u Turnova, když jako královský vojévůdce víčezně čelil vpádu lužického vojska, uskutečňujícího papežskou klatbu. I v dalších desetiletích se střídaly v zástavním držení Bezdězu přední osobnosti politického a kulturního

života, jako byli Tovačovští z Cimburka nebo nejvyšší purkrabí Jan z Janovic. Za pánů z Janovic, zavádějících tehdy se šířící výnosnější hospodaření ve vlastní režii, byla v okolí Bezdězu zdokonalována a rozšiřována rybníční soustava. V zájmu uspokojení dvou dědiček Jana Špetle z Janovic bylo v roce 1553 bezděžské panství trvale rozděleno na dvě - bezděžské s městečkem Doksy a bělské.

Bezděz ve vlastnictví šlechty

Když se Rudolf II. roku 1588 na doporučení zemského sněmu rozhodl zástavu zrušit a Bezděz za 22 000 kop grošů odprodat, získal Jan z Vartenberka Bezděz do dědičného vlastnictví a to s jedenací stále ještě k Bezdězu patřícími many. Šatkem

Pohled z věže do druhého nádvoří s pozůstatky manského paláce.

Půlkrasický palác.

mocenský rozmach byl přerván bitvou na Moravském poli v srpnu roku 1278, v níž Přemysl Otakar II. podlehł nejen svému protivníkovi Rudolfovi Habsburskému, ale přišel i o život. Hrad, který měl být důstojným místem občasných pobytů českých panovníků, stál se brzy poté vězením Přemyslova syna Václava. Nehodný poručník Ota Braniborský unesl tajně v noci v únoru 1279 sedmiletého králevice i jeho matku z Pražského hradu na Bezděz. Skutečnost, že Ota si vybral Bezděz jako dostatečně bezpečný a nedobytný hrad pro nucený pobyt svých rukojmí, dosvědčuje nám rovněž, že Bezděz byl v době Přemyslovů smrti již v podstatě dobudován.

Králové Kunhuta se podařilo zanedlouho hradem opustit a z moci Otovy uprchnout,

mladý Václav však zůstal vězněm na Bezdězi. V obecné známosti je tato epizoda z historie Bezdězu díky sugestivní romantické básni Svatopluka Čecha. Na podzim téhož roku si odvezl Ota Braniborský Václava do své braniborské Špandavy. Teprve za výkupné 15 000 hřiven stříbra a při ponechání si v zástavě na další vydírané peníze několika hradů včetně Bezdězu navrátil Ota v roce 1283 nastávajícího krále Václava II. zpět do vlasti a zakrátko mu vydal i Bezděz. Za Václava II. byla věnována hradu Bezdězu i bezdězskému panství péče v intencích Přemyslových, ale již na sklonku Václavovy vlády získal za vícerou pomoci králi nejprve kuřivodskou a houseckou část bezdězského velkostatků a posléze i samotný Bezděz do zástavního držení Hynek Berka z Dubé. Z něho bylo se souhlasem krále v roce 1304 započato s přenesením městských práv Bezdězu na nově založený Nový Bezděz, již od počátku nazývaný Bělou, jež bylo završeno v roce 1337 privilegiem Hynkova stejnojmenného syna.

Hned po dosednutí na trůn se snažil Karel IV. pro posílení centrální moci vykoupit zastavěné královské majetky. Do přímé panovníkovy správy se opět v roce 1348 dostal i Bezděz. Ve svém Majestátu Karel ustanovil, že například Bezděz a některé další

Křížová žebrová klenba velké síně královského paláce.

Tympanon portálu kaple s reliéfním Stromem života.

částic vlády Václava II. Pravidelnější však patrně je, že i výstavba kaple spadá ještě do doby Přemyslovů. Rozvrácené politické i hospodářské poměry prvních let po návratu Václava II. do země nebyly jistě příhodným klimatem pro budování reprezentačního sídla. Hrad však již toto své poslání musel v osmdesátých letech splnit, jestliže tu král pobýval a vykonával své panovníké úkoly.

Zvláštností Bezdězu je stejné dispoziční řešení všech čtyř budov horního i dolního hradu. Plochoštopové přízemí a smíšené druhé patro sloužilo pro ubytování čeledě a jako zásobní sklady, obytným účelům panstva bylo určeno první patro. V něm byl uprostřed každého traktu vždy umístěn vstupní sál, zaklenutý dvěma poli křížové žebrové klenby, na něž navazovala po jedné straně křížové zaklenutá komnata s krbem, po druhé straně místnost s dřevěným roubením obložením valeně zaklenutým. Pouze

v královském paláci byla tato sestava ještě rozšířena o místnosti další - do celkového počtu sedmi, z nichž západní dvě oddělené místnosti pod věží se od ostatních prostorů hradu liší užitím jednodušších pětibokých žebrov. Místnosti byly osvětlovány velkými hroty okny s kružbami s otevřenými pětiboky. Pouze místnosti s dřevěnou valenou klenbou měly po dvou menších oknech vedle sebe s třetím okénkem uprostřed nad nimi. Podkrovní patra byla osvětlována dvojicemi menších sdrúžených okének. Před patrem královského paláce se táhla dřevěná pavlač, lícující s vystouplou kapí a krytá pulovou střechou. Na pavlač se vstupovalo schody pod věží a panovník po ní též přicházel ze svých komnat přímo na emporu hradní kaple.

Osud královského hradu

Velkoryse budovaný honosný hrad se nedočkál osudu, který mu král určil. Přemyslov

